

Povzetek

Monografija *Študenti na prehodu v odraslost* prinaša nova znanstvena spoznanja o razvojnem obdobju prehoda v odraslost. Posebej se osredotoča na raziskovalna spoznanja, ki so jih avtorice in avtorja pridobili v svojih študijah pri slovenskih študentih. Knjiga vsebuje pet poglavij: 1) Razvojno obdobje prehoda v odraslost – temeljne značilnosti, 2) Predstave o odraslosti s perspektive študentov, 3) Odnosi s starši – pot k samostojnosti in podaljšana odvisnost, 4) Partnerski odnosi pri študentih in 5) Karierno odločanje in predstave študentov o bodočem delovnem mestu.

Prvo poglavje *Razvojno obdobje prehoda v odraslost – temeljne značilnosti* je uvodno in predstavlja temeljne demografske ter psihološke značilnosti posameznikov med 18. letom in poznimi dvajsetimi leti starosti, po katerih se mladi razlikujejo tako od mladostnikov kot tudi od odraslih. Maja Zupančič najprej povzame ključne družbene spremembe, ki mladim omogočajo podaljšano obdobje izobraževanja, neodvisnega preizkušanja različnih možnosti, pa tudi odloga odgovornosti in obvez do drugih, značilnih za socialne vloge odraslih. V nadaljevanju opisuje in razlaga ključne psihološke značilnosti prehoda v odraslost, tj. identitetno raziskovanje, nestabilnost, samoosredotočenost, samoopredelitev mladih kot odraslih v nekaterih vidikih, v drugih pa ne, visoka raven optimizma, samozaznane samostojnosti in neštetih možnosti za osebni razvoj. V tretjem delu poglavja pa avtorica obravnava spremembe v samozaznani izraznosti osebnostnih potez v okviru petfaktorskega modela osebnosti, saj prav prehod v odraslost predstavlja zadnje razvojno obdobje, v katerem se osebnostne poteze opazno spreminjajo. Osebnostne spremembe so predstavljene z vidika več vrst sprememb oz. stabilnosti, tj. normativnih, relativnih, strukturnih in ipsativnih, o katerih lahko sklepamo na podlagi doslednih empiričnih ugotovitev v vzdolžnih študijah s študenti iz različnih kulturnih okolij. Ob koncu poglavja avtorica izpostavi še možne dejavnike (zlasti kakovosti pomembnih medosebnih odnosov) sprememb oz. stabilnosti v petih osebnostnih potezah na prehodu v odraslost.

V drugem poglavju *Predstave o odraslosti s perspektive študentov* Maja Zupančič in Melita Puklek Levpušček predstavljata merila odraslosti, ki jih mladostniki, mladi na prehodu v odraslost in odrasli v različnih družbah pojmujejo kot pomembna za vstop posameznikov v odraslost. To področje obravnavata tako z vidika meril, vključenih v t. i. Arnettovo listo, sestavljeno na podlagi antropoloških, socioloških in psiholoških dognanj, kot tudi z vidika prostih odgovorov študentov v Avstriji, Sloveniji in ZDA na različna odprta vprašanja o odraslosti. Prosti odgovori navajajo na sklep, da je potrebno Arnettovo listo nekoliko dopolniti, saj študenti v treh

deželah pogosto izpostavljajo nekatere vidike odraslosti, ki jih lista ne vključuje. Vendar je bilo s to listo v zadnjem desetletju opravljenih več raziskav, zato avtorici v kontekstu že uveljavljenih meril navajata ugotovitve tujih, slovenskih in medkulturnih študij o družbeno pomembnih, subjektivnih in osebno doseženih merilih odraslosti pri mladih na prehodu v odraslost. V okvir teh ugotovitev umeščata rezultate najnovejše mednarodne študije s preko 600 avstrijskimi, slovenskimi in študenti iz Michigana, ki sta jo opravili skupaj s sodelavci Univerze na Dunaju in v Allendalu. Še posebej natančno analizirata in primerjata zaznana družbena, subjektivna in dosežena merila pri slovenskih študentih, in sicer po sedmih področjih: osebne neodvisnosti, zmožnosti za ustvarjanje družine, prilagajanja normam, bioloških, legalnih/kronoloških in prehodih v socialnih vlogah ter soodvisnosti. V nadaljevanju predstavljata in pojasnjujeta še napovedne zveze demografskih spremenljivk (starost študentov, njihov spol, način bivanja, vpletenost v partnersko zvezo in kultura, ki ji pripadajo) in značilnosti osamosvajanja študentov v odnosu do staršev z merili odraslosti, za katere študenti poročajo, da so jih dosegli. Poglavje avtorici skleneta z ugotovitvami opravljene mednarodne študije, na podlagi katerih sklepata o dejavnikih, ki po mnenju študentov pospešujejo in/ali ovirajo njihov vstop v odraslost.

V poglavju *Odnos s starši – pot k samostojnosti in podaljšana odvisnost* se Melita Puklek Levpušček osredotoča na značilnosti odnosa s starši v dveh razvojnih obdobjih: mladostništvu in na prehodu v odraslost. Avtorica opisuje temeljne spremembe v družini, ki se zgodijo v času mladostništva ter dejavnike, ki prispevajo h kakovosti odnosa med mladostniki in starši. Odnos s starši se kakovostno preoblikuje v obdobju mladostništva, in sicer v smeri bolj simetričnih odnosov in enakovredne komunikacije otrok–starši, na prehodu v odraslost pa pridobi novo kakovost prav zaradi spremenjenih življenjskih pogojev mladih na prehodu v odraslost, novih izkušenj in socialnih vlog, pridobivanja samostojnosti in razvoja psihosocialne zrelosti. V poglavju je opisan proces osamosvajanja v mladostništvu z vidika psihodinamske perspektive, teorije navezanosti in teorije osamosvajanja. Predstavljeni so izsledki slovenskih in tujih študij o tipičnih vzorcih osamosvajanja pri mladih. V nadaljevanju so opisane značilnosti odnosa s starši na prehodu v odraslost. V tem obdobju se v večini družin odnosi mladih s starši izboljšajo, postanejo bolj sproščeni, konfliktnost se zmanjša, starši in njihovi odrasli otroci lahko postanejo celo čustveno bolj povezani kot v mladostniškem obdobju. Poseben razdelek je namenjen aktualni temi pozne selitve od doma v Sloveniji. Predstavljene so ugotovitve mednarodne študije, v katero so bile vključeni študentje treh univerz: na Dunaju, v Ljubljani in Allendalu (Grand Valley State University). Študentje so poročali o nekaterih bivanjskih okoliščinah, kot so kraj bivanja (skupaj s starši/od

doma) ter pogostnosti obiskov in stikov s starši, prav tako so študentje poročali o svojih pričakovanjih, kdaj bodo dosegli tradicionalne mejnike odraslosti, kot so življenje na svojem, poroka, starševstvo, stalna zaposlitev ter finančna samostojnost. Avtorica ugotavlja, da je delež slovenskih študentov, ki živijo doma, bistveno višji kot v primerjalnih vzorcih avstrijskih in severnoameriških študentov. Prav tako slovenski študentje bolj pogosto obiskujejo starše kot študentje drugih dveh držav. Mejniki selitve od doma so slovenski študentje postavili v kasnejša leta kot njihovi avstrijski in severnoameriški vrstniki. Pozno selitev od doma avtorji utemeljujejo z ekonomski ter psihosocialnimi razlogi, poseben poudarek pa dajejo tudi kulturnemu vplivu.

V poglavju *Merjenje različnih vidikov osamosvajanja na prehodu v odraslost* avtorja Luka Komidar in Martina Horvat predstavljata pregled pripomočkov, ki jih najpogosteje uporabljamo za merjenje vidikov osamosvajanja v mladostništvu in na prehodu v odraslost. Nekateri trenutno razpoložljivi pripomočki imajo nezadovoljive merske značilnosti in ne predstavljajo mere, s katero bi lahko kakovostno merili osamosvajanje posameznikov na prehodu v odraslost. Poleg opisa že uveljavljenih pripomočkov zato avtorja poročata o razvoju novega vprašalnika za merjenje osamosvajanja v obdobju prehoda v odraslost (TOPO), oblikovanega v Sloveniji, in katerega postavke so vsebinsko ustrežnejše za to razvojno obdobje.

V poglavju *Partnerski odnosi pri študentih* Andreja Avsec in Gaja Zager Kocjan osvetlujeta pomen oblikovanja uspešnih partnerskih odnosov za posameznika. Za partnerske odnose v obdobju prehoda v odraslost so značilne intenzivne spremembe v pojmovanju in oblikovanju intimnih partnerskih odnosov, kar otežuje njihovo proučevanje. Kljub temu je bilo v zadnjem času opravljenih veliko raziskav, ki so opredelile vsaj glavne značilnosti partnerskega odnosa v tem obdobju. V poglavju so najprej predstavljene specifične značilnosti partnerskih odnosov na prehodu v odraslost in v zvezi s to specifičnostjo tudi problemi, povezani s proučevanjem partnerskih odnosov. Avtorici predstavita nekatere pokazatelje prilagojenosti v povezavi s partnerskim statusom, saj je v tem obdobju izkušnja partnerstva zelo pomembna za posameznikov psihosocialni razvoj in prilagojenost. V nadaljevanju so opisani trije pomembni teoretski pristopi k raziskovanju problematike partnerskih odnosov, ne samo v mladostništvu in zgodnji odraslosti pač pa tudi kasneje. Teorija navezanosti je še vedno temelj mnogih raziskav o partnerskih odnosih, zato avtorici predstavljata njene najosnovnejše predpostavke in rezultate raziskave, ki sta jo opravili s slovenskimi študenti psihologije. Delež posameznih slogov navezanosti je pri vzorcu študentov psihologije zelo podoben deležem, dobljenih v drugih raziskavah, razlike med posamezniki v slogih navezanosti pa se smiselno

kažejo tudi v različni stopnji zadovoljenosti temeljnih potreb posameznikov. Nadalje avtorici predstavljata Sternbergovo trikotno teorijo ljubezni in rezultate dveh raziskav, v kateri so deloma sodelovali tudi študenti. Rezultati kažejo, da so komponente ljubezni smiselno povezane z osamljenostjo v partnerskem odnosu, razkrivanjem partnerju, zadovoljstvom v partnerskem odnosu in z ljubezenskimi slogi. Na koncu avtorici predstavita še teorijo socialne opore in rezultate raziskave, v kateri sta pri slovenskih dijakih proučevali značilnosti in korelate zaznane socialne opore s strani mladostnikovih najboljših prijateljev in partnerjev. Rezultati kažejo, da je socialna opora pomembno povezana s pokazatelji psihosocialne prilagojenosti mladostnikov.

V poglavju *Karierno odločanje in predstave študentov o bodočem delovnem mestu* Eva Boštjančič in Boštjan Bajec najprej opredelita pojem kariere, predstavita različne teorije kariernega odločanja ter njihovo uporabnost pri kariernem svetovanju študentom. V nadaljevanju predstavita značilnosti generacije, ki ji pripadajo današnji študentje v Sloveniji. Opozorita na dejavnike, ki se povezujejo z njihovimi izkušnjami, predstavami in pojmovanji o svetu, na njihove razvojne značilnosti ter na okolje, v katerem so odraščali. Avtorja predstavita vrednote mladih z vidika medgeneracijskih razlik. Sedanje študente opisujeta kot odprte in vedoželjne. Na delovnem mestu pričakujejo predvsem stalnost zaposlitve, pogosto in kakovostno komunikacijo, želijo si napredovati v svojem bodočem poklicu oz. imeti možnosti za razvoj kariere, od vodij pa pričakujejo priznanje ter to, da jih aktivno vključijo v vsakodnevne aktivnosti. V tem poglavju predstavljata še rezultate dveh aktualnih slovenskih raziskav – prva opisuje poklicno samopodobo študentov, druga odkriva karierna pričakovanja študentov ter pogled na ovire in priložnosti v njihovi bodoči karieri. Ugotovitve navedenih študij ponujajo različne možnosti za aktivno svetovalno delo s študentsko populacijo.